

Хенри Рајдер Хагард

РУДНИЦИ ЦАРА СОЛОМОНА

Превод
БОЈАН БОСНИЋ

САДРЖАЈ

УВОД	7
I УПОЗНАЈЕМ СЕР ХЕНРИЈА КЕРТИСА	10
II ЛЕГЕНДА О СОЛОМОНОВИМ РУДНИЦИМА	17
III АМБОПА СТУПА У НАШУ СЛУЖБУ	25
IV ЛОВ НА СЛОНОВЕ	33
V НАШЕ ПУТОВАЊЕ КРОЗ ПУСТИЊУ	40
VI ВОДА! ВОДА!	49
VII СОЛОМОНОВ ПУТ	57
VIII УЛАЗИМО У ЗЕМЉУ КУКУАНА	68
IX КРАЉ ТУАЛА	74
X ЛОВ НА ВЕШТИЦЕ	85
XI МИ ДАЈЕМО ЗНАМЕЊЕ	95
XII ПРЕ БИТКЕ	104
XIII НАПАД	111
XIV ПОСЛЕДЊА ЛИНИЈА СИВИХ	118
XV ГУД СЕ РАЗБОЉЕВА	131
XVI МЕСТО СМРТИ	138
XVII СОЛОМОНОВА ДВОРАНА С БЛАГОМ	148
XVIII ГУБИМО СВАКУ НАДУ	156
XIX ОПРОШТАЈ СА ИГНОСИЈЕМ	163
XX ПРОНАЂЕН	169
ПОГОВОР	175

УВОД

Сада када је ова књига одштампана и спремна да се представи свету, свест о њеним мањкавостима, како стилским тако и оним везаним за сам садржај, поприлично ми тешко пада. Што се тиче потоњег, могу само да кажем како ова приповест нема за циљ да опише баш све оно што смо доживели и видели. У вези са нашим путовањем у земљу Кукуана постоји доста ствари које бих волео да сам описао детаљније, а овде сам их се тек дотакао. Међу њима су многе занимљиве легенде које сам успут прикупио, попут оне о металним панцирним оклопима који су нас спасли у великој бици за Лу, као и оне о „Бутљивим”, или Колосима, на улазу у пећину сталактита. Такође, да сам слушао сопствени инстинкт, дубље бих зашао у разлике, од којих су неке мојој свести тако сугестивне, између дијалеката Зулуа и Кукуана. Исто тако је могло бити корисно посветити неколико страница флори и фауни земље Кукуана.¹ Онда је ту можда и најзанимљивија тема – које сам се, како испада, дотакао сасвим случајно – она о величанственом систему војне организације те земље, који је, по мом мишљењу, суперирорнији од оног који је успоставио Шака у краљевству Зулу, пре свега зато што омогућава бржу мобилизацију, а и не захтева погубну употребу наметнутог целибата. На крају, једва да сам и поменуо домаћинске и породичне обичаје Кукуана, од којих је већина доиста чудновата, или о њиховој вештини у уметности топлења и обликовања метала. Они су ову вештину развили готово до савршенства, а можда најбољи доказ за то јесу њихове *шоле*, тешки ножеви за гађање, чије су дршке начињене од кованог гвожђа, а оштрице од дивног челика са великим умећем накалемљене на гвоздену основу. Суштина је у томе, мислио сам, као уосталом и сер Хенри Кертис и капетан Гуд, како би најбоље било да испричам своју причу на јасан, разумљив начин, а да помену те теме оставим по страни до неке прикладније прилике. У међувремену, наравно, биће ми велико задовољство да пружим све информације о томе свакоме кога интересују те ствари.

И сада ми остаје само да понудим извињење за мој прост начин казивања. У своју одбрану једино могу рећи да сам вичнији баратању пушком но пером, и да се не усуђујем ни да покушам да употребим било какве књижевне лепршавости и украсе на какве наилазим у романима – пошто ја понекад волим да прочитам какав роман. Препостављам да су они – лепршавости и украси, је л' да – пожељни, и жао ми је што вам

---

¹ Открио сам осам нових подврста антилопа, које ми беху потпуно непознате до тада, и много нових биљних врста, већином луковичастих.

их не могу пружити; али у исто време не могу да се отмам утиску да су једноставне ствари уједно и најимпресивније, и да је књиге лакше разумети када су писане једноставним језиком, иако вероватно немам права да исказујем своје мишљење по том питању. „Оштром копљу”, каже кукуанска пословица, „није потребно гланцање”; и по истом принципу ја се надам да истинитој причи, ма како необична била, није потребно заодевање у китњасте речи.

Алан Квотермејн

Поглавље I

УПОЗНАЈЕМ СЕР ХЕНРИЈА КЕРТИСА

Занимљиво је да сам се у овим годинама – педесет пет лета ми је, наине – латио пера у покушају да забележим једну причу. Живо ме интересује каква ли ће то приповест испасти када је једном завршим, ако икада уопште и дођем до краја овог подухвата! Радио сам штошта у животу, који ми се чини тако дугим, ваљда зато што сам се отиснуо у свет тако млад. Док су други дечасти још увек били у ђачким клупама, ја сам увелико зарађивао свој хлеб као трговац у старој колонији и Наталу. Од тада се бавим трговинском, ловом, бојевањима и истраживањем. А ипак, тек недавно сам стекао одређен иметак. Сада када погледам, поприличан је то иметак – још не могу тачно да одредим колики – мада никако не бих поново преживљавао претходних петнаестак месеци због њега, све и да знам да бих се опет извукао жив и здрав, и то са иметком, из тог подухвата. Јер ја сам бојажљив човек, уз то презирем насиље, а и авантуре су ми више преселе. Питам се зашто уопште и пишем ову књигу – то уопште није мој стил. Ја нисам човек од пера, иако често читам Стари завет и „Инголдзбијеве легенде”². Допустите ми да покушам да наведем неколико разлога, чисто да и сам видим да ли они уопште и постоје.

Први разлог: Зато што су ме сер Хенри Кертис и капетан Гуд замолили да ово урадим.

Други разлог: Зато што сам заглављен овде у Дурбану са несносним боловима у левој ноzi. Мучим ову муку још откада ме је ономад шчепао онај вражји лав, а како је овог пута стварно лоше, храмљем више него икада. Мора да је било каквог отрова у лављим зубима, иначе како би се зацељене ране стално изнова отварале, и то, напомињем, стално у исто доба године када се проклето рађавање и десило. Незгодна је ствар када се некоме ко је уловио шездесет и пет лавова, као што сам ја успео за свог живота, деси да ти онај шездесет шести сажваће ногу попут комада дувана. То ремети уобичајени поредак ствари, и на страну све остало, ја сам човек од реда, тако да не волим када се то дешава. Ово све кажем онако испут.

Трећи разлог: Зато што желим да мој син Хари, који тамо далеко у некој болници у Лондону учи да постане доктор, има нешто што ће га забавити и удаљити од несташлука барем недељу дана. Рад у болници засигурно некад буде досадан, јер чак и сецирање мртвих тела вероватно уме да досади, а ова приповест је можда много тога, али досадна вала није – и сигурно ће унети мало живости у тих дан-два док Хари буде читао о нашим пустоловинама.

² Збирка песама коју је написао Ричард Херис Бархам (1788–1845), под псеудонимом Томас Инголдзби.

Четврти и последњи разлог: Зато што ћу вам испричати најнеобичнију причу коју сте икада чули. Можда то чудно звучи, посебно зато што се у њој не појављује ниједна жена – осим Фулате. Не, чекајте! Ипак је ту и Гагула, под условом да на њу гледамо као на жену, а не као на демона. Али њој је било најмање сто година, стога је била непогодна за удају, па је самим тим и не рачунам. Како год, могу са сигурношћу рећи да нема ниједне сукње у целој овој причи.

Па, да ја пређем на ствар. Тежак ће то бити посао, већ се осећам као да вадим заглибљена кола из блата. Али као што кажу Бури – „Сутјес, сутјес!” (нисам баш сигуран да ли се тако изговара) – полако, полако. Тиха вода брег рони. Са slabим воловима не можеш урадити ништа. А сада да почнемо.

Ја, Алан Квотермејн, из Дурбана у Наталу, центламен, заклињем се и кажем – тако сам почео свој исказ пред судом поводом смрти сиротих Киве и Вентфогела, али некако ми не иде да тако започнем књигу. А онда, да ли сам ја заиста центламен? Шта уопште значи бити центламен? Ја не бих могао тачно то да дефинишем, а ипак сам упознао много обојених – не, нећу користити израз „обојени”, јер ми се нимало не свиђа. Упознао сам много урођеника који одиста јесу били центламени, као што ћеш и сам, Хари, мој дечаче, увидети док будеш читао ову причу, а исто тако сам сусрео много имућних белаца, и то из угледних кућа, који то никако нису били.

У сваком случају, рођен сам као центламен, иако током живота нисам био ништа друго до убоги путујући трговац и ловац. Да ли сам то успео и да останем не знам, на вама је да судите. Бог ми је сведок да сам покушао. Побрио сам доста људи у своје време, али никада безобзирно или тако да сам упрљао руке невином крвљу, све је то увек било у самоодбрани. Свевишњи нам је подарио животе, и сматрам да се подразумева да треба да их бранимо, ја сам се барем увек тако постављао, и надам се да ми се то неће узети за зло када дођем богу на истину. Авај, суров је и подао ово свет, а за једног плашљивог човека учествовао сам у превише битака. Колико частан сам био у свему томе такође није на мени да судим, али у сваком случају никада нисам крао, једино сам ономад преварио неког Кафира³, подваливши му за једно крдо стокe. Јесте да је претходно неком приликом он мени подвалио, но свеједно, та чињеница ме мучи још од тада.

Има неких осамнаест месеци откако сам се упознао са сер Хенријем Кертисом и капетаном Гудом. Беше то овако. Био сам у лову на слонове са друге стране Бамангуата, и не могу рећи да сам имао среће. Све је пошло по злу на том путовању, и поврх свега добио сам ужасну грозницу. Чим сам се колико-толико опоравио, отидох до Дијамантских поља где сам продао то мало слоноваче што сам имао, све заједно са колима и воловима, распустих своје ловце и поштанским колима отидох за Кејп. Након недељу дана у Кејптауну, схвативши да су ме одрали за смештај у хотелу, и видевши све што је требало видети, укључујући ту и ботаничку башту, која ће вероватно донети велику корист целој земљи, као и нову зграду Парламента, која засигурно неће донети ништа добро тој истој земљи, одлучио сам да се вратим у Натал бродом по имену „Данкелд”, који се налазио укотвљен у пристаништу и чекао на долазак „Единбуршког замка”, који је пак требало

³ Кафир (од арапске речи кафара – безбожник, неверник) – припадник племена Банту.

да стигне из Енглеске. Купио сам карту и укрцао се на лађу, и када су се тог поднева путници са „Единбуршког замка” преукрцали, подигосмо сидро и отиснусмо се на пучину.

Међу путницима на броду беху двојица која су поприлично привукла моју пажњу. Један од њих, центамен од својих тридесетак година, вероватно је био човек са најширим грудима и најдужим рукама које сам икада видео. Имао је жуту косу, густу жуту браду, правилне црте лица и велике сиве очи дубоко утиснуте у глави. Никад нисам видео човека који је боље изгледао, и некако ме је подсећао на древног Данца. Није да сам знао пуно о древним Данцима, иако сам упознао једног савременог Данца, који ме је опељешиио за десетак фунти; али видео сам једном слику њихових племића, који су, како се мени то учинило, нека врста белих Зулуа. Пили су из великих рогова, а дуга коса падала им је низ леђа. Док сам га гледао како стоји поред степеница, помислио сам како би, да само мало пусти косу, науче неки од оних оклопа преко широких рамена, узме у руке бојну секиру и рог – био савршен модел за ту слику. А невероватна ствар је (а која и доказује да крв није вода), што ћу касније открити да сер Хенри Кертис, јер то беше име те људине, има у себи данске крви.⁴ Такође ме је врло подсетио на некога, али у том тренутку нисам могао да се сетим на кога.

Други човек, који је стајао и разговарао са сер Хенријем, беше пуначак и мрк, сушта супротност саговорнику. Одмах сам помислио да је официр у морнарици; не знам зашто, али тешко је не препознати поморца. У неколико наврата сам ишао у лов са некима од њих, и увек би се показали као најбољи, најхрабрији и најпријатнији од свих људи на које сам набасао у току свог живота; додуше, нажалост, неки од њих би имали гадну навику да много псују. На једној од претходних страница поставио сам питање ко је центамен? Е па, официр Краљевске морнарице то јесте, уопштено говорећи, мада се наравно и међу њима нађе понека црна овца. Мислим да је то стога што им велика мора и дах божјих ветрова чисте срца и односе горчину из мисли, и чине их онаквима какви би требало да буду сви људи.

Него да се ја вратим на своју причу, испало је да сам поново био у праву; тај мрки човек одиста је био поморски официр, поручник у својој тридесет и првој, након седамнаест година избачен из службе Њеног величанства са јаловим чином са којим више није могао напредовати. То је, уосталом, оно што људи који служе краљици и могу да очекују – да буду одбачени у хладноћу спољног света управо онда када досегну свој врхунац и коначно почну да схватају свој посао. Претпостављам да њима то не смета, ја бих ипак радије зарађивао хлеб као ловац. Можда ту зарада и није нека, али барем нема никог да те малтретира.

Официрово име беше – сазнао сам то погледаши листу путника – Гуд, капетан Џон Гуд. Био је стасит, средњег раста, мрк, јак, уопште човек кога је заиста било занимљиво осматрити. Беше тако уредан и тако свеже обријан, и увек је носио монокл на десном оку. Изгледало је као да му је срastaо, јер није имао никакву узицу нити га је скидао икада – осим кад би га брисао. Чак сам испрва помислио како и спава са њим, али касније сам сазнао да нисам био у праву. Стављао га је у џеп од панталона када би одлазио

⁴ Поимања г. Квотермејна о древним Данцима помало су нејасна; ми смо увек сматрали да су они тамно-коси људи. Вероватно је мислио на Саксонце. (Прим. уред.).

на починак, заједно са вештачким зубима, којих је имао два тако сјајно израђена реда да сам, с обзиром да моји нису баш нафиније урађени, често долазио у искушење да прекршим десету заповест. Али, да се не залећем превише.

Недуго након што смо се отиснули, спусти се вече и са собом донесе лоше време. Оштар ветар диже се са копна, а некаква тешка, шкотска магла растера све са палубе. Што се тиче „Данкелда”, како се радило о броду са равним дном, уз то и веома лаганом, он се поприлично љуљао. Намах се чинило као да ће се преврнути, али то се никада није десило. Било је готово немогуће шетати се околом, и зато сам стајао поред машина где је било топло, и забављао се посматрајући клатно које је било обешено насупрот мени, и које се њихало напред-назад како се брод љуљао, показујући нагиб лађе при сваком удару.

„Ово клатно погрешно показује, скроз је лоше подешено”, изненада зачух помало напрасит глас преко рамена. Окренувши се, угледах поморског официра кога сам приметио при укрцавању.

„Одиста, због чега тако мислите?”, упитих ја.

„Због чега тако мислим? Ја не мислим уопште. Погледајте овде...” – како се клатно враћало у равнотежни положај након клаћења – „да се брод заиста нагнуо до угла који је ова ствар показала, он се никада не би исправио, то је све. Али то тако личи на трговачку морнарицу, они су тако проклето неозбиљни.”

Управо тада zazvони за вечеру, и не беше ми ни најмање жао због тога, јер тако је напорно слушати официре Краљевске морнарице када се ухвате ове теме. Само је једна ствар напорнија – слушати припаднике трговачке морнарице када износе своје уважено мишљење о Краљевској морнарици.

Капетан Гуд и ја заједно сиђосмо на вечеру, где затекосмо сер Хенрија Кертиса који је већ седео за столом. Он и капетан Гуд беху смештени један поред другог, а ја седох насупрот њима. Капетан и ја брзо дођосмо до тема лова и којечег другог; он беше постављао доста питања, јер су га очито интересовале многе различите ствари, а ја сам одговарао што сам боље могао. Ускоро дођоше на ред слоновима.

„Ах, господине”, рече неко ко је седео близу мене, „нисте могли наћи бољег саговорника за ту тему! Ловац Квотермејн ће вам рећи о слоновима више него било ко на овом свету.”

Сер Хенри, који је до тада углавном ћутао и слушао наш разговор, сада се видљиво трже.

„Опростите, господине”, рече, нагнувши се напред преко стола, тихим дубоким гласом, веома одговарајућим гласом, како ми се чинило, за некога са тако великим плућима. „Опростите, господине, али да ли је ваше име Алан Квотермејн?”

Рекох да јесте.

Тај крупни човек не рече више ништа, али учинило ми се како је промрмљао себи у браду: „Каква срећа.”

Убрзо се вечера заврши, и док смо напуштали салон сер Хенри ми приђе и упита да им се придружим у његовој кабини да испушимо по лулу. Прихватио сам, и он нас поведе до кабине на палуби – одличне кабине, морам рећи. Некада су то биле две засебне кабине, али како је једном приликом сер Гарнет Волсли или већ неки други гла-

воња боравио на „Данкелду”, срушили су преграду између њих и никада је више нису вратили. У кабини се налазила једна софа, и мали сто испред ње. Сер Хенри посла стјуарда по боцу вискија, и нас тројица седосмо и припалисмо луле.

„Господине Квотермејне”, рече сер Хенри Кертис, када је дечко донео виски и упалио лампу, „претпрошле године, отприлике у ово доба, били сте, ако се не варам, у месту званом Бамангуато, на северу Трансвала?”

„Био сам, да”, одговорих, поприлично изненађен у коликој је мери овај центамен упознат са мојим кретањима, која, колико ми је знано, нису од општег значаја за јавност.

„Трговали сте тамо, зар не?”, убаци се капетан Гуд, на његов исхитрен начин.

„Јесам. Отишао сам са колима пуним робе, улогорио се пред насељем и остао тамо док нисам распродао све.”

Сер Хенри је седео насупрот мени у Мадеира столици⁵, са рукама наслоњеним на сто. Подигао је поглед и озбиљно ме погледао својим великим сивим очима. У њима је било неке чудне узнемирености, тако ми се чинило.

„Да ли сте тамо упознали неког човека по имену Невил?”

„Ох, јесам; био се улогорио поред мене на неких две недеље да би одморио волове, а затим је наставио ка унутрашњости. Примиио сам недавно писмо од једног адвоката у коме ме пита да ли знам шта се касније десило са њим, а на које сам одговорио колико је то било у мојој моћи.”

„Да”, рече сер Хенри, „ваше писмо ми је прослеђено. У њему сте навели да је центамен по имену Невил напустио Бамангуато почетком маја у колима са возачем, извиђачем, и кафирским ловцем по имену Џим, и са намером да стигне, уколико му прилике дозволе, чак до Инијатија, крајње трговинске испоставе у покрајини Матабела, где је планирао да прода своја кола и затим настави пешице. Такође сте навели да је он успео да прода своја кола, јер сте шест месеци након тога видели та кола у поседу једног португалског трговца, који вам је рекао да их је купио у Инијатију од неког белца чије је име заборавио, и да верује како је затим белац заједно са слугом урођеником отишао у лов негде дубље у унутрашњост.”

„Да.”

Затим настаде пауза.

„Господине Квотермејне”, рече изненада сер Хенри, „претпостављам да не знате ништа више или да не можете наслутити разлоге пута мог... пута господина Невила ка северу, или које је његово крајње одредиште требало да буде?”

„Начуо сам нешто”, одговорио сам, али онда одмах и застао. Та тема је била нешто о чему нисам хтео да дискутујем.

Сер Хенри и капетан Гуд погледаше један у другог, и капетан Гуд затим климну главом.

„Господине Квотермејне”, настави потом сер Хенри, „сада ћу вам испричати једну причу и питати вас за савет, а можда и затражити вашу помоћ. Агент који ми је проследио ваше писмо рекао ми је да се на вас могу поуздано ослонити, јер сте ви, како он

⁵ Мадеира – врста традиционалне британске столице, веома удобна и са високим наслоном.

рече, нашироко познати и уважени широм Натала, и посебно цењени због ваше дискреције.”

Наклонио сам се и испио мало вискија са водом не бих ли сакрио своју збуњеност, јер ја сам скроман човек – а сер Хенри настави.

„Господин Невил је мој брат.”

„Ох!”, рекао сам пренувши се, јер сада ми сину на кога ме је то сер Хенри подсетио када сам га први пут угледао. Његов брат био је доста нижи и имао је црну браду, али сада када размислим, имао је исте плаве очи са нијансом сиве, и исти онај продоран поглед у њима; а и саме црте лица им се нису много разликовале.

„Он је био”, настави сер Хенри, „мој млађи и једини брат, и до пре пет година мислим да никада нисмо били одвојени дуже од месец дана. Али баш пре пет година задешила нас је несрећа, једна од оних што погоде неке породице. Жестоко смо се посвађали, и ја се у бесу огреших о брата.”

Ту капетан Гуд, некако за себе, поче снажно да клима главом. Баш у тај час брод се јако нагну, и велико огледало које беше закачено за десни бок зачас се појави готово изнад самих наших глава, и ја, како сам седео са рукама у џеповима и пиљио увис, могао сам да га видим како наставља да клима главом као луд.

„Као што можда знате”, настави сер Хенри, „ако неко умре а да није сачинио тестамент, и нема друге имовине до земље, непокретне имовине како би се то рекло у Енглеској, она сва припада најстаријем сину. Десио се тако да је управо у време када смо се посвађали, наш отац преминуо, а да није оставио тестамент. Одлагао је његово састављање све док није било прекасно. Последица тога беше да је мој брат, који се није школовао нити изучио икакво занимање, остао без пребијене паре. Наравно да се подразумева да је била моја дужност да се побринем за њега, али у том тренутку наша завада беше толико горка да ја нисам – на своју срамоту, признајем (и ту уздахну дубоко) – преузео било шта по том питању. Није да сам желео да будем неправедан према њему, већ сам чекао да он направи први корак, што он није учинио. Жао ми је што вас оптерећујем свим овим, г. Квотермејне, али морам да разјасним неке ствари, зар не, Гуде?”

„Одиста, одиста”, рече капетан. „Г. Квотермејн ће, уверен сам, задржати ову исповест за себе.”

„Свакако”, рекох ја, јер био сам поприлично поносан на своју дискретност по којој, како је сер Хенри начуо, и бејаш познат.

„Па”, настави сер Хенри, „мој брат је имао неких пар стотина фунти на свом рачуну у то време. Без иједне речи о томе, подигао је ту тричаву суму и, преузевши име Невил, упутио се у Јужну Африку у нади да ће тамо стећи богатство. То сам све дознао накнадно. Прошле су три године, а ја нисам чуо ништа о свом брату, иако сам му писао неколико пута. Нема сумње да писма никада нису стигла до њега. Али како је време одмицало, ја сам све више и више бринуо због њега. Увидео сам, г. Квотермејне, да крв није вода.”

„Истина”, рекох ја, помисливши на свог сина Харија.

„Увидео сам, г. Квотермејне, да бих се одрекао половине свега што поседујем само да сазнам да је мој брат Џорџ, једини род који имам, жив и здрав, и да ћу га једног дана поново видети.”

„Али нисте ништа дознали, Кертисе”, одсечно рече капетан Гуд, гледајући у лице тог крупног човека.

„И тако, г. Квотермејне, како је време одмицало био сам све забринутости да ли је мој брат жив или мртав, а у случају да је жив, био сам одлучан да га вратим кући. Почео сам да се распитујем, и ваше писмо беше један од резултата тога. Оно је било задовољавајуће, јер је указивало на то да је Џорџи до недавно сигурно био жив, али то ми није било довољно. И тако, да скратим, одлучио сам да дођем овде и сам га потражим, а капетан Гуд био је тако љубазан да пође са мном.”

„Да”, рече капетан, „нисам имао шта друго да радим, видите. Одбачен од лордова из Адмиралитета да скапавам од глади са пола плате. А сада бисте нам можда, господине, могли испричати шта знате о том центлмену по имену Невил.”